Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 9. 2013, sen. zn. 29 NSČR 61/2013, ECLI:CZ:NS:2013:29.NSČR.61.2013.1

Číslo: 11/2014

Právní věta:

Jestliže určitá osoba vlastní hromadnou akcii akciové společnosti představující 50% podíl v akciové společnosti a druhou hromadnou akcii akciové společnosti ve stejné výši vlastní sama akciová společnost, je ona osoba většinovým společníkem akciové společnosti a tedy (nejde-li o případ dle § 66a odst. 3 písm. b/ obch. zák.) i osobou ovládající akciovou společnost (§ 66a odst. 1 a odst. 3 písm. a/ obch. zák.). Pro účely posouzení, zda pro insolvenční řízení oné osoby jsou splněny předpoklady místní příslušnosti dané na výběr ve smyslu ustanovení § 87 odst. 2 o. s. ř. u insolvenčního soudu, u kterého již probíhá insolvenční řízení ohledně majetku akciové společnosti (dlužníka ve smyslu § 87 odst. 2 o. s. ř.), platí za této situace vyvratitelná domněnka, že ona (ovládající) osoba a (jí ovládaná) akciová společnost tvoří koncern (§ 66a odst. 7 obch. zák.).

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 18.09.2013

Spisová značka: 29 NSCR 61/2013

Číslo rozhodnutí: 11

Číslo sešitu: 1

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Akcie, Akciová společnost, Insolvence, Příslušnost soudu místní

Předpisy: § 66a obch. zák.
§ 87 odst. 2 o. s. ř.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Usnesením ze dne 7. 3. 2013 K r a j s k ý s o u d v Ústí nad Labem (dále též jen „insolvenční soud“) vyslovil svou místní nepříslušnost (bod I. výroku) a určil, že po právní moci usnesení bude věc postoupena Krajskému soudu v Praze jako soudu místně příslušnému (bod II. výroku).

Insolvenční soud vyšel z toho, že insolvenční řízení v této věci bylo zahájeno insolvenčním návrhem věřitele NLS, s. r. o., k němuž dlužník CDB, s. r. o., přistoupil.

Odkazuje na ustanovení § 9 odst. 4, § 84, § 87 odst. 2 a § 105 odst. 1 a 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu a dále na ustanovení § 66a zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, insolvenční soud dospěl k závěru, že v dané věci nejsou splněny předpoklady místní příslušnosti dané

na výběr ve smyslu ustanovení § 87 odst. 2 o. s. ř.

Dlužník vlastní 50 % akcií společnosti B, takže v žádném případě nelze hovořit o ovládání této společnosti.

Navíc z žádného důkazu nelze dovodit další znak koncernu spočívající v tom, že je zde formován určitý podnikatelský záměr. Nelze odhlédnout ani od skutečnosti, že insolvenční řízení ohledně majetku společnosti B bylo (u insolvenčního soudu) zahájeno 26. 7. 2011 a usnesením z 18. 7. 2012 byl zjištěn úpadek společnosti B a prohlášen konkurs na její majetek. Akcie, které vlastní, nabyl dlužník (až) 20. 1. 2012, tedy v době probíhajícího insolvenčního řízení (na majetek společnosti B).

K odvolání dlužníka V r c h n í s o u d v Praze usnesením ze dne 7. 5. 2013 potvrdil usnesení insolvenčního soudu.

Odvolací soud vyšel z toho, že dlužník vlastní hromadnou akcii nahrazující 12 500 kmenových akcií na jméno ve jmenovité hodnotě 1000 Kč, která sice představovala 50% podíl ve společnosti B, avšak druhou akcii ve stejné výši vlastní sama společnost B.

Na tomto základě odvolací soud – vycházeje z ustanovení § 7 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona), § 9 odst. 4, § 11 odst. 1, § 85 odst. 3, § 85a, § 87 a § 105 odst. 1 a 2 o. s. ř. a § 66a obch. zák. – uzavřel, že:

> *1) Pro posouzení místní příslušnosti je ve smyslu ustanovení § 11 odst. 1 o. s. ř. rozhodný stav ke dni zahájení insolvenčního řízení, tedy k 26. 11. 2012.*
>
> *2) Nebylo prokázáno, že by dlužník vlastnil více než 50 % všech hlasovacích práv, že by společnost B ovládal fakticky, že by mezi dlužníkem a vlastníkem druhé akcie byla uzavřena dohoda o výkonu hlasovacích práv a že by byl (dlužník) schopen prosadit volbu, jmenování či odvolání většiny osob, které jsou statutárním orgánem nebo dozorčím orgánem společnosti B.*
>
> *3) Nebylo prokázáno ani jednání osob ve shodě, které by disponovaly většinou hlasovacích práv ve společnosti B, ani nebylo prokázáno, že by dlužník byl osobou, která by disponovala tzv. rozhodným balíkem akcií, tedy, že by dlužník měl ve společnosti B rozhodující postavení.*
>
> *4) Jelikož v dlužníkově případě nejde o koncernové seskupení, nebyl důvod pro postup podle § 87 odst. 2 o. s. ř.; proto se místní příslušnost obecného soudu dlužníka bude řídit místem jeho sídla, které spadá do obvodu Okresního soudu Praha – západ, který spadá do obvodu Krajského soudu v Praze. Insolvenční soud proto správně rozhodl podle § 105 odst. 1 o. s. ř., jestliže vyslovil svou místní nepříslušnost a postoupil věc Krajskému soudu v Praze.*

Proti usnesení odvolacího soudu podal dlužník dovolání, jehož přípustnost opírá o ustanovení § 237 o. s. ř., maje za to, že jde o věc dovolacím soudem dosud neřešenou („nezmapovanou"), namítaje, že je dán dovolací důvod uvedený v § 241a odst. 1 o. s. ř., tedy, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci a požaduje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí zrušil.

Dovolatel poukazuje na ustanovení § 87 odst. 2 o. s. ř. a dovozuje, že podle tohoto ustanovení je místně příslušným právě Krajský soud v Ústí nad Labem.

Dovolatel zdůrazňuje, že podle ustanovení § 66a odst. 5 obch. zák. je ovládající osobou vždy také taková osoba, která disponuje alespoň 40 % hlasovacích práv na určité osobě, není-li prokázáno, že jiná osoba disponuje stejným nebo vyšším množstvím hlasovacích práv.

Tím, že uzavřel, že druhou (hromadnou) akcii ve stejné výši (jako dlužník) vlastní sama společnost B,

přistoupil odvolací soud k posouzení věci ryze formalisticky, když ignoroval ustanovení § 161d odst. 1 obch. zák. (podle kterého, jestliže společnost nabude vlastní akcie, nemůže vykonávat především hlasovací práva s nimi spojená). Vlastní-li polovinu akcií dlužník a polovinu sama akciová společnost (jež však nemůže vykonávat akcionářská práva), pak veškeré relevantní rozhodování ve společnosti B je toliko na dlužníkovi.

Dovolatel dospívá k závěru, že ve smyslu ustanovení § 66a odst. 5 obch. zák. je třeba jako ovládající osobu posuzovat vždy také takovou osobu, která disponuje alespoň 40 % hlasovacích práv na určité osobě, ačkoliv je prokázáno, že jiná osoba sice disponuje stejným nebo vyšším množstvím hlasovacích práv, avšak nemůže podle zákona vykonávat práva s akciemi spojená.

N e j v y š š í s o u d zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Z o d ů v o d n ě n í :

S přihlédnutím k době vydání dovoláním napadeného usnesení je na danou věc uplatnitelný insolvenční zákon ve znění účinném do 31. 7. 2013, tj. naposledy ve znění zákona č. 399/2012 Sb.

Podle ustanovení § 7 insolvenčního zákona pro insolvenční řízení a pro incidenční spory se použijí přiměřeně ustanovení občanského soudního řádu, nestanoví-li tento zákon jinak nebo není-li takový postup v rozporu se zásadami, na kterých spočívá insolvenční řízení (odstavec 1). Pro určení věcné a místní příslušnosti soudu, který rozhoduje v insolvenčním řízení a v incidenčních sporech, platí ustanovení občanského soudního řádu (odstavec 2).

Pro rozhodnutí vydaná v insolvenčním řízení jsou tudíž ustanovení občanského soudního řádu o přípustnosti dovolání přiměřeně aplikovatelná dle § 7 odst. 1 insolvenčního zákona.

Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (v aktuálním znění) se podává z bodů 1. a 7., článku II., zákona č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Dovolání v této věci je přípustné dle ustanovení § 237 o. s. ř., když napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky procesního práva, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena, konkrétně na výkladu ustanovení § 87 odst. 2 o. s. ř.

Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají, Nejvyšší soud se proto – v hranicích právních otázek vymezených dovoláním – zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelem, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází.

Podle ustanovení § 11 odst. 1 o. s. ř. řízení se koná u toho soudu, který je věcně a místně příslušný. Pro určení věcné a místní příslušnosti jsou až do skončení řízení rozhodné okolnosti, které tu jsou v době jeho zahájení. Věcně a místně příslušným je vždy také soud, jehož příslušnost již není možné podle zákona zkoumat nebo jehož příslušnost byla určena pravomocným rozhodnutím příslušného soudu.

Dle ustanovení § 85a o. s. ř., je-li pro řízení v prvním stupni věcně příslušný krajský soud a místní příslušnost se řídí obecným soudem účastníka, je místně příslušným krajský soud, v jehož obvodu je obecný soud účastníka.

Ustanovení § 87 odst. 2 o. s. ř. pak určuje, že jde-li o insolvenční řízení, v němž se má řešit úpadek nebo hrozící úpadek osoby, tvořící s dlužníkem koncern62f), je vedle soudu uvedeného v § 85a k řízení příslušný také soud, u něhož probíhá insolvenční řízení řešící úpadek nebo hrozící úpadek dlužníka.

Podle ustanovení § 66a obch. zák. (na které odkazuje i poznámka pod čarou č. 62f/ v § 87 odst. 2 o. s. ř.), společník, který má většinu hlasů plynoucích z účasti ve společnosti, je většinovým společníkem a společnost, ve které tuto většinu má, je společností s většinovým společníkem. Hlasy plynoucí z účasti společníka ve veřejné obchodní společnosti, komanditní společnosti a společnosti s ručením omezeným jsou hlasy spojené s jeho podílem ve společnosti. U akciové společnosti se počítají do hlasů plynoucích z účasti akcionáře ve společnosti hlasy příslušející k jeho akciím s hlasovacími právy bez ohledu na to, zda již byly tyto akcie vydány. Prioritní akcie, se kterými není spojeno hlasovací právo, se považují pro účely tohoto ustanovení za akcie bez hlasovacích práv i v případech, kdy podle zákona hlasovací právo dočasně nabývají. Do celkového počtu hlasů plynoucích z účasti ve společnosti se nezapočítávají hlasy z vlastních podílů nebo akcií v majetku společnosti nebo jí ovládané osoby ani z podílů nebo akcií, které drží určitá osoba svým jménem na účet společnosti nebo osoby ovládané společností (odstavec 1). Ovládající osobou je osoba, která fakticky nebo právně vykonává přímo nebo nepřímo rozhodující vliv na řízení nebo provozování podniku jiné osoby (dále jen „ovládaná osoba“). Je-li ovládající osobou společnost, jde o společnost mateřskou a společnost jí ovládaná je společností dceřinou. Nepřímým vlivem se rozumí vliv vykonávaný prostřednictvím jiné osoby či jiných osob (odstavec 2). Ovládající osobou je vždy osoba, která a) je většinovým společníkem; to neplatí, jestliže je ovládající osoba určena podle ustanovení písmene b), b) disponuje většinou hlasovacích práv na základě dohody uzavřené s jiným společníkem nebo společníky, nebo c) může prosadit jmenování nebo volbu nebo odvolání většiny osob, které jsou statutárním orgánem nebo jeho členem, anebo většiny osob, které jsou členy dozorčího orgánu právnické osoby, jejímž je společníkem (odstavec 3). Není-li prokázáno, že jiná osoba disponuje stejným nebo vyšším množstvím hlasovacích práv, má se za to, že osoba, která disponuje alespoň 40 % hlasovacích práv na určité osobě, je ovládající osobou, a že osoby jednající ve shodě, které disponují alespoň 40 % hlasovacích práv na určité osobě, jsou ovládajícími osobami (odstavec 5). Disponováním s hlasovacími právy se pro účely tohoto zákona rozumí možnost vykonávat hlasovací práva na základě vlastního uvážení bez ohledu na to, zda a na základě jakého právního důvodu jsou vykonávána, popřípadě možnost ovlivňovat výkon hlasovacích práv jinou osobou (odstavec 6). Jestliže jsou jedna nebo více osob podrobeny jednotnému řízení (dále jen „řízená osoba“) jinou osobou (dále jen „řídící osoba“), tvoří tyto osoby s řídící osobou koncern (holding) a jejich podniky včetně podniku řídící osoby jsou koncernovými podniky. Není-li prokázán opak, má se za to, že ovládající osoba a osoby jí ovládané tvoří koncern. Jednotnému řízení lze podrobit osoby i smlouvou (dále jen „ovládací smlouva“). Ovládací smlouvu lze uzavřít i ve vztazích mezi ovládající osobou a jí ovládanými osobami. Osoba, jež je řídící osobou na základě ovládací smlouvy, je vždy ovládající osobou; ustanovení odstavce 3 se v tomto případě nepoužije (odstavec 7).

V této podobě, pro věc rozhodné, platila citovaná ustanovení občanského soudního řádu a obchodního zákoníku již v době zahájení insolvenčního řízení na majetek dlužníka (26. 11. 2012) a později nedoznala změn.

S přihlédnutím k ustanovení § 7 odst. 2 insolvenčního zákona se ustanovení občanského soudního řádu o místní příslušnosti soudu v insolvenčním řízení uplatňují přímo (nikoliv jen přiměřeně).

Nejvyšší soud uvádí, že v daném případě (ve světle skutkového stavu věci, z nějž soudy vyšly) se

závěr, že dlužník je osobou ovládající společnost B, prosadí i bez použití vyvratitelné domněnky dle § 66a odst. 5 obch. zák. Jak se totiž podává z ustanovení § 66a odst. 1 obch. zák., dlužník beze zbytku naplňuje definici „většinového společníka“ (většinového akcionáře) společnosti B (akciové společnosti). Je tomu tak proto, že ve smyslu označeného ustanovení se (pro účely vymezení pojmu „většinový společník“) do celkového počtu hlasů plynoucích z účasti ve společnosti nezapočítávají hlasy z vlastních podílů nebo akcií v majetku společnosti nebo jí ovládané osoby ani z podílů nebo akcií, které drží určitá osoba svým jménem na účet společnosti nebo osoby ovládané společností (§ 66a odst. 1, poslední věta, obch. zák.).

Od celkového počtu hlasů se tedy pro účely určení, zda má společnost většinového společníka, odečítají hlasy spojené s vlastními podíly či akciemi společnosti nebo podíly či akciemi v majetku jí ovládaných osob, včetně akcií či podílů, které pro společnost nebo jí ovládané osoby drží svým jménem třetí osoba (když i tyto akcie nebo podíly jsou v majetku společnosti či jí ovládaných osob); srov. v literatuře např. Štenglová, I. – Plíva, S. – Tomsa, M. a kol. : Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání, Praha, C. H. Beck 2010, str. 269.

Pro danou věc z výše řečeného plyne, že vlastní-li vedle dlužníka druhou hromadnou akcii společnosti B, představující 50% podíl ve společnosti B, ve stejné výši sama společnost B, pak se k této druhé hromadné akcii pro účely posouzení, zda dlužník je většinovým společníkem společnosti B nepřihlíží (odečítá se od celkového počtu dvou hromadných akcií). Jelikož ovládající osobou je (v situaci, kdy po skutkové stránce zjevně nejde o případ dle § 66a odst. 3 písm. b/ obch. zák.) vždy osoba, která je většinovým společníkem společnosti (srov. § 66a odst. 3 písm. a/ obch. zák.), plyne odtud dále závěr, že dlužník je osobou ovládající společnost B a platí vyvratitelná domněnka obsažená v § 66a odst. 7, větě první, obch. zák. („Není-li prokázán opak, má se za to, že ovládající osoba a osoby jí ovládané tvoří koncern.“).

Jinak (obecně) řečeno, jestliže určitá osoba vlastní hromadnou akcii akciové společnosti představující 50% podíl v akciové společnosti a druhou hromadnou akcii akciové společnosti ve stejné výši vlastní sama akciová společnost, je ona osoba většinovým společníkem akciové společnosti a tedy (nejde-li o případ dle § 66a odst. 3 písm. b/ obch. zák.) i osobou ovládající akciovou společnost (§ 66a odst. 1 a odst. 3 písm. a/ obch. zák.). Pro účely posouzení, zda pro insolvenční řízení oné osoby jsou splněny předpoklady místní příslušnosti dané na výběr ve smyslu ustanovení § 87 odst. 2 o. s. ř. u insolvenčního soudu, u kterého již probíhá insolvenční řízení ohledně majetku akciové společnosti (dlužníka ve smyslu § 87 odst. 2 o. s. ř.), platí za této situace vyvratitelná domněnka, že ona (ovládající) osoba a (jí ovládaná) akciová společnost tvoří koncern (§ 66a odst. 7 obch. zák.).

Právní posouzení věci odvolacím soudem, jež vyústilo v závěr, že dlužník (dovolatel) netvoří koncern se společností B (neboť není osobou ovládající společnost B) a že proto není namístě aplikace ustanovení § 87 odst. 2 o. s. ř. (o místní příslušnosti v insolvenčním řízení na výběr dané), tudíž správné není.

Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.), napadené rozhodnutí zrušil (§ 243e odst. 1 o. s. ř.). Jelikož důvody, pro které bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, platí také na rozhodnutí insolvenčního soudu, zrušil dovolací soud i toto rozhodnutí a vrátil věc Krajskému soudu v Ústí nad Labem k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 o. s. ř.).